

Viață și etică. Dezbateri bioetice și biopolitice în perspectiva teologiei ortodoxe

Rezumat

Prin ubicuitatea și prin valoarea ei, viața este o realitate atât de complexă și totodată de intimă încât defie orice încercare de a o obiectiva și simplifica. Cu toate acestea, ca temei ultim al existenței ființelor vii, ea reprezintă în același timp ținta finală a tuturor demersurilor noastre de cunoaștere. De aceea, nu există probabil un subiect de cercetare mai generos, dar și mai exigent, pentru întâlnirea și dialogul dintre cunoașterea teologică și cea științifică. De la bun început, diferența majoră între aceste două tipuri de cunoaștere este dată chiar de poziția lor față de originea și sensul vieții: dacă pentru cunoașterea teologică, acestea se află în Ființa, transcendentă ontologic, care este sursa întregii existențe și care nu doar deține și împărtășește viața (Ioan 10,10), ci este Viața Însăși (Ioan 14,6), singura Viață, absolută și inepuizabilă, pentru cunoașterea științifică viața este o calitate a materiei, emergentă autopoietic, prin auto-organizare, cu alte cuvinte, o proprietate a unei submulțimi aparte din mulțimea entităților care alcătuiesc universul sau natura, în timp ce sensul ei, dacă există unul, rămâne practic necunoscut. Dacă teologia recunoaște deopotrivă Viața transcendentă și, în lumina acesteia, viața imanentă, naturală, știința contemporană recunoaște doar viața naturală, în singura lumină pe care o deține, lumina rațiunii omului. Din această diferență epistemologică decurg multe altele, de ordin euristic și, mai ales, de ordin valoric, moral sau etic. Despre confruntarea dintre atitudinile morale față de viață ale teologiei, respectiv științei – cea din urmă înțeleasă nu atât ca metodă de cunoaștere, ci mai ales ca ideologie și atitudini bazate pe ea - este vorba în teza de față.

Aceasta reprezintă sinteza unei activități de cercetare întreprinsă pe parcursul unui deceniu, în continuitate și ca dezvoltare a activității depuse pentru realizarea tezei de doctorat (susținută în 2004). Debutând sub auspiciile crizei morale ale perioadei post-comuniste în țara noastră, în special a gravului fenomen avorționist, ea s-a concentrat la început asupra problematicii antropologice și morale a procreației. Ulterior, prin participarea la una dintre comisiile mixte locale de bioetică ale Bisericii Ortodoxe Române, cercetarea a inclus și alte teme de bioetică de importanță teologică și pastorală imediată, precum transplantul de organe și definirea morții pe criterii cerebrale. Începând cu anul 2010, prin oportunitatea oferită de o bursă post-doctorală în domeniul eticii politicilor de sănătate, preocuparea personală pentru relația teologie-știință în domeniul sănătății și bioeticii s-a extins asupra unuia dintre cele mai răspândite comportamente auto-distructive, anume consumul problematic de substanțe și, în general, fenomenul adicției, iar de aici, asupra raportului mai vast dintre Biserică și stat, respectiv, religie și politică.

În această extindere a orizontului de investigație nu am abandonat temele inițiale, ci am urmărit să aprofundez diverse aspecte conexe sau mai cuprinzătoare ale acestora. Unitatea de ansamblu a demersului întreprins o dă tocmai deslușirea din perspectiva teologiei ortodoxe a universului epistemologic, axiologic și moral al conceptului de viață aflat în centru dezbaterilor bioetice și biopolitice contemporane.

În conformitate cu normele de redactare ale tezei de abilitare, lucrarea de față este structurată astfel. Prima parte este dedicată prezentării principalelor cercetări realizate în perioada post-doctorală, aranjate nu cronologic, ci după schema tripartită a existenței pe care o datorăm Sf. Maxim Mărturisitorul (*Ambigua*,10). Triada „existență - existență bună/rea –

existență veșnică bună/rea” oferă o structură foarte potrivită realizării unei taxonomii a problematicii vieții din perspectivă teologică, întrucât aceasta cuprinde deopotrivă aspecte ontologice, antropologice și morale. Triada maximiană împreună cu cele trei domenii clasice ale temelor de bioetică (începutul vieții, parcursul vieții și sfârșitul vieții) generează o matrice cu nouă câmpuri, în care am ordonat cercetările realizate până în prezent.

Justificarea alegerii triadei și a generării matricei corespunzătoare, în contextul problemei metodologice a raportului dintre diversele discipline ale teologiei ortodoxe care au ca obiect de cercetare viața, este urmată de prezentarea în detaliu a studiilor care ocupă deja câmpurile abordate din matricea taxonomică. Astfel, studiile realizate pe parcursul cercetării acoperă o serie dintre domeniile tematicii „începutul vieții” (antropologie prenatală, „sănătatea reproducerii”, demografia), ale tematicii „parcursul vieții” (transplantul de organe, definirea adicției și etica serviciilor pentru recuperare, etnicitatea, filosofia politică a bioeticii, raportul Biserică-stat), precum și ale tematicii „sfârșitul vieții” (definiția cerebrală a morții). Dintre acestea, sunt prezentate 10 publicații mai relevante pentru activitatea profesională, conform normelor de alcătuire a dosarului de abilitare. Acestea sunt, în ordine cronologică:

1. „*Herman Tristram Engelhardt și cheia biografică a bioeticii*” (Ed. Deisis, Sibiu, 2005);
2. „Transplantul de organe și argumentul creștin-ortodox al iubirii” (*Revista Română de Bioetică*, 4/2009);
3. „Transplantul, o înrudire?” (Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009);
4. „The Orthodox Church-Run Program for the Treatment of Addictions in Romania”, în *European Journal of Science and Theology*, 1/2013);
5. „An elusive partnership. The Orthodox Church and the substance abuse health care system in Romania” (*Social Research Reports*, 23, 2013);
6. „Centrarea pe persoană în programele pentru recuperarea din adicție ale Bisericii Ortodoxe Române” (*Revista Română de Bioetică*, 1/2013);
7. Pastorație, filantropie, servicii sociale? Biserica și provocarea adicțiilor” (*Revista Teologică*, 1/2013);
8. The role of case management in the assistance for substance use disorders in Romania” în *Studia UBB. Philosophia*, 3/2012);
9. „Addictions as passions. Ancient wisdom for modern issues” (*Современная Зарубежная Психология/Journal of Modern Foreign Psychology* 1/2014);
10. *Eseuri de bioetică* (Ed. Universității “Lucian Blaga” din Sibiu, 2009; Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. ASTRA Museum, Sibiu, 2013).

Domeniile matricei taxonomice neacoperite încă reprezintă conținutul următoarei părți a tezei, anume partea dedicată planurilor de evoluție și dezvoltare personală, cu alte cuvinte proiectelor de viitor. În această parte prezint câteva cercetări în curs de desfășurare și direcțiile posibile de a le continua și dezvolta.